

Työ ja työllisyyspolitiikka

Koordinaattorit:

Antti Alaja, projektitutkija Kalevi Sorsa -säätiössä antti.alaja@sorsafoundation.fi

Jouko Kajanoja, Emma Palvelut Oy, dosentti Helsingin
yliopistossa jouko.kajanoja@emmapalvelut.fi

Työryhmään kutsutaan puheenvuoroja työstä ja työllisyyspolitiikasta monesta näkökulmasta. Mikä on täystyöllisyyden rooli nykyisessä yhteiskuntapolitiikassa? Miten kysymys työllisyydestä näkyy sosiaali- ja talouspolitiikassa? Miten työsuuntautuneisuus (workfare) on muokannut sosiaalipolitiikkaa? Miten aktiivinen työllisyyspolitiikka on toiminut? Millaisia ovat kokemukset työllistämiseen tähänneissä hankkeissa? Mitä merkitsee työn prekarisoituminen ja yrittäjämäistyminen? Mitä merkitsee työn käsitteen laajeneminen perinteisen ansiotyön ulkopuolelle? Aihepiiriin voivat kuulua myös esimerkiksi jälkikeynesiläinen työtakuun ajatus sekä perustulon ja työllisyyden suhteet. Toivomme sekä empiirisiä analyysejä että käsitteellisiä pohdintoja.

Chronic unemployment in Germany and Finland: a comparative study based on register data

Simo Aho simo.aho@uta.fi Työelämän tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto

This paper presents the design and first results of a comparative study on dynamics of unemployment in Germany and Finland.

The point of departure is that in both countries conventional statistics obviously do not adequately reflect the long-term exclusion from genuinely market-based, regular employment. The statistics on long-term unemployment tell the number of those who have been continuously unemployed over 12 months, but do not grasp the fact that often unemployment is interrupted for other reasons than employment (i.e. participation in active labour market policy measures). In fact, long-term exclusion from employment is much more common than conventional statistics reveal. This is why we investigate how many people "are chronically without regular work"? We strive for a thorough analysis of the levels and the incidence of "chronic unemployment" on the basis of comparable

administrative longitudinal data in Finland and Germany. In particular, we focus on the impact of active labor market policy on the level and composition of structural unemployment.

This research is a recently started joint effort of researchers in Work Research Centre, University of Tampere and in Institute for Employment Research, Nuremberg.

Jussi Ahokas

Työllisyyspolitiikan politiikat

Jussi Ahokas jussi.ahokas@soste.fi SOSTE ry Itä-Suomen yliopisto

Työllisyyspolitiikka on yksinkertaisinta määritellä sen tavoitteiden kautta: työllisyyspolitiikka on politiikkaa, jolla tavoitellaan työpaikkojen ja työllisyyden lisäämistä eli korkeampaa työllisyysastetta sekä työttömyyden vähentämistä eli matalampaa työttömyysastetta. Vaikka työllisyyspolitiikan perustavoite on selkeä, työllisyyspolitiikan käytännöissä ja työllisyyspoliittisessa keskustelussa työllisyyspolitiikan sisällöistä sekä keinoista ei ole yksimielisyyttä. Toiset työllisyyspolitiikan toimijat painottavat työvoiman tarjontaa lisäävien toimenpiteiden tärkeyttä, kun taas toiset alleviivaavat työttömiä tukevien työllisyyspalveluiden merkitystä. Joillekin työpaikkoja luova elinkeinopolitiikka on tärkein työllisyyttä parantava politiikka, kun taas toiset vannovat kokonaiskysyntää sekä työn kysyntää lisäävän makrotalouspolitiikan nimeen.

Koska näkökulmien määrä on suuri, työllisyyspolitiikan kokonaisuudesta on tullut Suomessa jossain määrin sumuinen. Esimerkiksi työllisyyspolitiikasta käytävässä julkisessa keskustelussa esiintyy sekaisin kaikkia edellä kuvattuja näkökantoja siten, että niiden välisiä suhteita on vaikea hahmottaa. Kun keskustelu työllisyyspolitiikasta sirpaloituu, myös työllisyyspoliittisesta päätöksenteosta tulee vaikeaa ja pahimmassa tapauksessa harjoitetusta työllisyyspolitiikasta tulee sisäisesti ristiriitaista.

Esitykseni tarkoituksena on jäsentää suomalaista työllisyyspolitiikkaa erottelemalla sen keskeisimmät politiikat ja niiden tausta-analyysit toisistaan. Työllisyyspolitiikka jaetaan esityksessä

viiteen alapolitiikkaan, jotka ovat kysyntäpolitiikka, tarjontapolitiikka, elinkeinopolitiikka, sosiaalipolitiikka sekä työllisyyspalvelupolitiikka. Nämä politiikat ovat eräänlaisia ideaaleja, jotka perustuvat näkemykseen työllisyysongelmien ja työttömyyden syistä nykyisessä talous- ja yhteiskuntajärjestelmässä. Jäsennyksellä on empiirinen perusta eli se kumpuaa todellisesta työllisyyspoliittisesta keskustelusta. Vaikka politiikat voidaan erottaa toisistaan, niiden rajat ovat jossain määrin läpäiseviä ja niiden tausta-analyysit risteäviä.

Esitettyä jäsennystä voidaan käyttää suomalaisen työllisyyspoliittisen keskustelun analyysissa sekä työllisyyspoliittisten keinojen arvioinnissa. Mitä paremmin tiettyjen työllisyyspoliittisten reformien taustaoletukset tunnetaan, sitä helpompaa niiden mahdollisia yhteiskunnallisia vaikutuksia sekä toteutumismahdollisuuksia on arvioida. Esimerkiksi mikäli yhteiskunnassa tietyinä aikana tarjontapolitiikan näkemykset vahvistuvat ja ne hyväksytään laajalti, kysyntäpolitiikan merkitys työllisyyspolitiikassa todennäköisesti vähenee. Jäsennystä voidaan käyttää myös yksittäisten reformiehdotusten sisällöllisessä analyysissa.

Voiko julkinen sektori tarjota kaikille ei-vapaaehtoisesti työttömille töitä? Katsaus angloamerikkalaiseen jälkikeynesiläiseen työtakuukirjallisuuteen

Antti Alaja antti.alaja@sorsafoundation.fi Kalevi Sorsa -säätö

Useat taloustieteen jälkikeynesiläisen tai tarkemmin ottaen uuschartalistisen suuntauksen edustajat ovat viimeisen 20 vuoden aikana esittäneet julkisen sektorin työtakuujärjestelmää tai viimekäden työllistämishjelmia ratkaisuksi läntisiäkin yhteiskuntia piinaavaan massatyöttömyyteen.

Viimekäden työllistämishjelmat eroavat pohjoismaisen aktiivisen työvoimapolitiikan ohjelmista siten, että ohjelmiin osallistuville ehdotetaan maksettavan minimipalkkaa ja työmarkkinoiden ”puskurina” toimiville työllisyysohjelmille nähdään pysyvää tarvetta kapitalistisessa rahataloudessa. Yhdysvaltojen 1930-luvun New Deal ja Argentiinan Jefes nähdään usein esimerkkeinä työtakuuohjelmista. Myös Paltamon täystyöllisyyskokeilussa 2009-2014 voidaan nähdä piirteitä työtakuusta.

Paperissa esitellään uuschartalistinen makrotaloudellinen analyysi työtakuun taustalla, joka pohjautuu lähtökohtaan siitä, että rahapoliittisesti suvereenit valtiot laskevat liikkeelle valuuttaa ja pystyvät täten selviytymään kaikista maksusitoumuksista omassa valuutassaan. Rahapoliittisesti suvereenilla valtioilla on laaja liikkumavara finanssipolitiikassa. John Maynard Keynesiin teoriaan pohjautuen täystyöllisyyden katsotaan olevan poikkeustilanne kapitalistisessa rahataloudessa. Toiseksi paperissa eritellään työtakuuajattelun eroja suhteessa aktiiviseen työvoimapolitiikkaan, vallitseviin sosiaaliturvan muotoihin Suomessa ja perustuloon. Paperissa pohdiskellaan Yhdysvalloissa institutionaalisiin olosuhteisiin kehitetyn työtakuun sovellettavuutta Suomen kaltaiseen pohjoismaisen perinteen hyvinvointivaltioon ja pieneen sekä avoimeen talouteen, joka on osa euroaluetta.

**Experiences of Unemployment and Non-Financial Work Commitment:
A Multilevel Analysis of Twenty-Seven European Countries**

Heikki Ervasti heikki.ervasti@utu.fi

Takis Venetoklis takis.venetoklis@utu.fi

Turun yliopisto

During recent decades increasing emphasis has been laid on activation in social security and labour market policies. At the same time, worries have been voiced about the allegedly low work commitment among the unemployed and people with recurrent experiences of unemployment. Moreover, the generous social security benefits in many European welfare states are claimed to destroy work commitment among the public and especially among the unemployed. This paper investigates empirically whether there is an association between unemployment and a low level of non-financial work commitment, and if this possible association is the strongest in countries with the most generous welfare benefits for the unemployed. Data for the analysis comes from European Social Survey (ESS) R5 (2010) and multilevel logistic regressions are used as the method of analysis. The results show that non-financial employment commitment varies considerably between European nations and individuals. However, there is no evidence of a systematically low employment commitment among individuals with a history of recurrent unemployment spells.

Moreover, unlike hypothesized, there is no evidence of an association between the generosity of welfare benefits and a low employment commitment.

Kansalaisuus EU:n työllisyyspolitiikassa

Juha Hirvonen juha.hirvonen@helsinki.fi Helsingin yliopisto

Esitelmässäni tarkastelen, kuinka Euroopan sosiaalista mallia työstävä EU:n työllisyysstrategiaprosessi konstruoi yhteiskuntaosallisuutta ja siihen liittyviä inklusio -ja eksklusio mekanismeja. Kyseessä on dialogi, jossa komissiolla ja ministerineuvostolla on aloitevalta esittää työllisyysstrategian yleislinjauksia ja tavoitteita, jotka sisältävät poliittisia merkityksenantoja. Olosuhdekuvausten, arvolatauksien ja poliittisten iskulauseiden myötä jäsenmaat haastetaan esittämään kansallisissa toimintaohjelmissaan hyvinvointipolitiikkansa uudelleen. Meneillään oleva modernisaatiohanke on merkinnyt Marshallin historiallisen kompromissin haastamista ja uudelleen jäsentämistä sosiaalisen kansalaisuuden tasa-arvon ja markkinatalouden epätasa-arvon periaatteiden välillä.

Marshallin kansalaisuuden teoria muodostaa metateorian Esping-Andersenin hyvinvointiregiimien ohella tarkasteluni teoreettisen yleiskehyksen. On huomattava, kuinka Marshallin teoria yhä kehystää 2000-luvun sosiaalisen kansalaisuuteen ja sen käännteistä eriarvoistumiseen liittyvää syrjäytymiskeskustelua. Post-Marshall debatti osoittaa yhtäältä kansalaisuuden teorian kehityskelpoisuuden ja toisaalta yhteiskunnan muutoksesta johtuen selkeitä empiirisiä puutteita ja teorian sisäisiä heikkouksia liittyen muun muassa puutteellisiin kansalaisuuden oikeudellisiin ja kategoriisiin määrittelyihin ("Marshallin teorian hiljaisuudet"). Esitelmässäni käyn läpi Marshallin kansalaisuuden teorian ohella post-Marshall debattiin liittyviä meso -ja toisen järjestyksen tason kehittyviä teoreettisia päämalleja.

Esitelmässäni pyrin osoittamaan teoreettisen keskustelun empiiriset ja teoreettiset haasteet osoittaen Euroopan työllisyyspoliittisessa kontekstissa sosiaalisen kansalaisuuden ja yhteiskuntaosallisuuden liittyvien kysymysten moniulotteisuuden ja monitasaisuuden. Näin ollen inklusio -ja eksklusio-mekanismien rajapinta porttisääntöinen ei enää ehdollistu yksiselitteisesti formaaliin kansalaisuuteen (passikansalaisuuteen) oikeudellisena asemana eikä täten rajaudu yhteen kansallis-

valtioon. Näin ollen substantiaalisen (tosiasiallisen) kansalaisuuden tarkastelussa on otettava huomioon laajempi yhteiskuntaosallisuuteen liittyvä näkökulma, jossa tasa-arvoon ja käänteiseen eriarvoisuuteen liittyviin kysymyksiin on haettava vastauksia myös myös perinteisen oikeusteorian ulkopuolelta.

Prekarisaatio, workfare ja kysymys työn käsitteen uudelleenmäärittelystä

Mikko Jakonen mikko.p.jakonen@jyu.fi Jyväskylän yliopisto

Työn ja elämän prekarisoitumisesta on keskusteltu viimeisen kymmenen vuoden aikana aika ajoin vilkkaasti. 1970 –luvulla Ranskasta alkunsa saaneessa yhteiskuntatieteellisessä prekarisaatiotutkimuksessa prekarisaation on ymmärretty tarkoittavan työsuhteiden ja –sopimusten monipuolistumista ja monimuotoistumista verrattuna niin sanotun fordistisen teollisuusyhteiskunnan toistaiseksi jatkuvan, säännöllisen työn normiin. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa prekarisaation tendenssin onkin nähty vähitellen tuottavan “tavallisen” työelämän marginaaleissa toimivan epämääräisen työntekijäjoukon, jonka työ ja elämä ei sovi perinteiseen palkkatyönormiin. Tämän seurauksena myös prekaaria työtä tekevien ihmisten ja heidän perheidensä sosiaalipoliittinen asema on monin tavoin poikkeava pysyvässä palkkatyösuhteesta tai niiden välisessä tilapäisessä työttömyydessä elävien ihmisten asemaan.

Viimeisten vuosikymmenten aikana eurooppalainen tuotantorakenne on muuttunut ratkaisevasti. Hyvinvointivaltion perustan luonut teollisuustuotanto on siirtynyt merkittävässä määrin Aasiaan, mikä on tarkoittanut myös pysyvän työttömyyden vakiintumista. Samalla Euroopassa ollaan siirrytty sosiaalipoliitikassa niin sanottuun *workfare* –malliin, jossa sosiaaliturvan nähdään kytkeytyvän henkilön työkykyyn ja käytettävyyteen työmarkkinoilla. Yhdessä kasvavan työttömyyden, työmarkkinoiden lisääntyvän prekarisoitumisen ja polarisoitumisen, sekä erilaisten uusliberaalien *austerity* –politiikkaohjelmien kanssa *workfare* –mallin voidaan nähdä tuottavan yhä lisää prekaaria työvoimaa.

Työmarkkinoiden prekarisoituminen ja sosiaalipoliittinen linjanmuutos ovat johtaneet myös kysymyksiin työn käsitteen määritelmästä kriisiytyvän globaalien talouden aikakaudella. Tarkastelen

tässä paperissa ensiksi prekarisaation ja *workfare*n käsitteiden yhteyksiä, minkä jälkeen kysyn onko perinteiseen palkkatyöhön palautuva työn käsite liian kapea yhtäältä selittämään lukuisia erilaisia työn muotoja, sekä toisaalta luomaan uudenlaisia näkemyksiä ihmisten yhteistoiminnan mahdollisuuksista taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kriisin aikakaudella.

Yhteiskuntasopimus: vientikilpailukykyä vaitulonjakopolitiikkaa?

Joel Kaitila joel.kaitila@gmail.com Jyväskylän yliopisto

Taloustieteellisillä ajatusmalleilla on usein tärkeä rooli politiikan reunaehtojen asettamisessa ja valittujen politiikkalinjojen oikeuttamisessa. Tämä rooli voi olla suora, mutta se on usein epäsuora: mitä epäpoliittisempänä jokin politiikan reunaehto tai linjavalinta voidaan esimerkiksi jonkin taloustieteellisen tunnusluvun tai mittarin avulla esittää, sitä hyväksyttävämmältä se näyttää. Hyvän esimerkin tästä tarjoaa Juha Sipilän hallituksen muodostamista seurannut keskustelu yhteiskuntasopimuksesta. Keskustelua kehystää tarjontapuolen taloustieteen rajaama kehikko, jossa Suomen taloudellisen elpymisen katsotaan riippuvan ensisijaisesti budjettikurista ja viennistä. Vientimenestyksen taas katsotaan riippuvan ensisijaisesti kustannustekijöistä eikä kysynnästä. Keskeistä yhteiskuntasopimuksesta käydyssä keskustelussa on ollut ajatus, jonka mukaan *yksikkötyökustannusten* madaltaminen on avain Suomen vientisektorin menestykseen vientikilpailussa. Yksikkötyökustannukset ovat yleisesti käytetty vientikilpailukyvyn mittari sekä taloustieteissä että politiikassa. Ne ilmaisevat suhdeluvun työn kustannusten ja työn tuottavuuden välillä, mutta suomalaisessa keskustelussa mittaria on tulkittu suoraviivaisesti ja virheellisesti työkustannuksina. Mikäli tämä painotus sekä oletus kustannuskilpailukyvyn ja vientimenestyksen yhteydestä hyväksytään, johtaa mittarin käyttö melko suoraan politiikkasuosituksiin alentaa palkkoja. Ei olekaan ihme, että yhteiskuntasopimuskeskustelun pääsisältönä ovat olleet erilaiset keinot toteuttaa palkanalennus; tuottavuuden kohentamisesta on keväästä lähtien puhuttu vähän.

Yhteiskuntasopimuksen tarpeen perustelut ovat olleet korostetun teknis-taloudellisia.

Taloustieteellisen tutkimuskirjallisuuden valossa yksikkötyökustannukset eivät kuitenkaan ole yritysten kilpailukyvyn, kansantalouden vientimenestyksen ja kasvupotentiaalin itsestään selvä mittari. Suomen kustannuskilpailukyky ei ole välttämättä *tasoltaan heikko*; eikä sen taso ole välttämättä *heikentynyt* liiallisten palkankorotusten takia vaan pikemminkin tuottavuuden

madaltumisen takia. Artikkelissa eritellään yksikkötyökustannusmittariin sisältyviä tulkinnallisia, käsitteellisiä ja teoreettisia ongelmia, joiden valossa yksikkötyökustannusten madaltamisen myönteiset taloudelliset vaikutukset ovat hyvin epävarmoja. Sen sijaan on melko varmaa, että toimet aiheuttaisivat lyhyellä aikavälillä työttömyyden lisääntymistä ja talouden supistumista. Lisäksi yksikkötyökustannusten alentaminen merkitsee palkkojen kansantulo-osuuden alentumista. Artikkelin lopuksi pohdintaankin sitä, onko yhteiskuntasopimuksen muodostamisen taustamotivaationa ollut pääoman tulo-osuuden kasvattaminen, jonka epäsuoraan oikeuttamiseen julkisessa keskustelussa neutraaleiksi faktoiksi muotoutuneet kilpailukykykriisin tarina ja yksikkötyökustannusmittari ovat kontribuoineet.

Kirja työtakuusta

Jouko Kajanoja jouko.kajanoja@emmapalvelut.fi Helsingin yliopisto

Työtakuu on reformi, jonka tuloksena kaikilla halukkailla on mahdollisuus tehdä työtä. Ajatuksena on tuottaa reformista kirja.

OECD kirjoitti raportissaan vuonna 2009: ”Aivan liian monet työntekijät siirtyvät pysyvästi pois työmarkkinoilta terveysongelmien vuoksi ja toisaalta liian harvat henkilöt, joiden työkyky on alentunut, ovat mukana työelämässä. Tämä on sekä sosiaalisessa että taloudellisessa mielessä tragedia. ... yhteiskuntien kyvyttömyys sopeutua yksilöllisiin eroihin ...”. Ajatus sopii kaikkiin työttömiin eikä vain terveysongelmaisiin.

Reformiin sisältyy työn uudelleen ymmärtäminen. Moni kansalaistyöksi ja palkattomaksi hoivatyöksi luokiteltu työ on tärkeää ja arvioidaan oikeana työnä. Itsensä kehittäminen ja opiskelu nähdään välttämättöminä työn liitännäisinä.

Reformiin sisältyy vapaaehtoisuus. Järjestelmä ei tue pakkotyötä vaan luo edellytyksiä autonomisille valinnoille. Sosiaalipoliittinen järjestelmä luo edellytyksiä eikä loukkuja ja rangaistuksia. Työelämän monipuolistumiseen vastataan muokkaamalla syyperusteista sosiaaliturvaa perustulon suuntaan.

Kirjan sisällön hahmottelua:

- Kirja alkaa kapitalismin ja työttömyyden suhteen käsittelyllä. Missä määrin ja missä oloissa työttömyys on välttämätöntä kapitalismille?
- Toisena kuvataan keynesiläistä työllisyyskäsitystä ja kysynnän lisäämisen merkitystä laajan työttömyyden oloissa.
- Kolmas teema käsittelee aktiivista työllisyyspolitiikkaa ja miten esimerkiksi OECD on kipuillut teemasta pyrkiessään sovittamaan yhteen aktiivisen työllisyyspolitiikan ja inflaation ehkäisyn.
- Seuraava teema käsittelee vajaatyökykyisten työllistämistä, sen merkitystä ja mahdollisuuksia.
- Viides teema kuvaa jälkikeynesiläistä työtakuun käsitettä.
- Sitten kuvataan Paltamon täystyöllisyyskokeilua työtakuun toteuttamisena. Lisäksi voidaan käsitellä SATA-komitean yhteydessä käynnistettyjä työpankkihankkeita ja ehkä muitakin työllistämishankkeita työtakuun näkökulmasta.
- Lopuksi teemana on työn uudelleen määrittely. Se sisältää esimerkiksi vapaaehtoisen kansalais- ja kotitaloustyön sekä itsensä kehittämisen ymmärtäminen työksi. Lopuksi käsitellään myös vastikkeellisen sosiaaliturvan muokkaamista perustulon suuntaan. Näin avataan pelkkää työtakuuta laajemmin uudenlaisia näkymiä.

The Impact of Economic Globalization on the Employment Policies in 19 Western Democracies from 1985 to 2010. Limited Change or Radical Shift towards Workfare?

Ari-Matti Näätänen armana@utu.fi University of Turku

Among the most significant issues facing welfare states are the implications of economic globalization for employment policies. This issue is confronted from the viewpoint of workfarism, the incentives created by social policies for increasing participation in the labor market. To measure the limited changes involved, the analytical framework also includes institutional stickiness, pointing to the capability of welfare state institutions to resist external pressures. Panel data on capital flow, an active labor market policy (ALMP), and unemployment benefit (UB) expenditures in 19 welfare states between 1985 and 2010 are drawn from the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) and the KOF Index of Globalization (KOF). The Vector

Autoregressive Moving-Average model with exogenous regressors (VARMAX)-regression analysis found institutional stickiness to be a more significant factor than capital flow in 61% of the observations. The impact of capital flow was particularly significant in the United Kingdom, and in northern and continental Europe, and a tendency toward workfarism was detected in 37% of the welfare states. From a comparative perspective, the impact via the increased capital flow to workfare-related policies is a matter of contrasts rather than a unilateral phenomenon. This article demonstrates that the regulationist theory may provide a valid framework for the analysis of the impact of economic globalization on welfare policies. Specifically, the regulationist distinction between offensive and defensive workfarism is useful in interpreting the time-series regression results.

Massairtisanottujen kokemuksia työllistämispalveluiden hyödyllisyydestä äkillisellä rakennemuutosalueella

Sini Pallasvuo sipipa@utu.fi Turun yliopisto

Suomen ICT-alaa on koetellut viime vuosina raju rakennemuutos. ICT-alan rakennemuutos on vaikuttanut erityisen voimakkaasti ICT-teollisuudesta eläneeseen Saloon, josta on hävinnyt tuhansia työpaikkoja lähinnä Nokian suurten irtisanomisten seurauksena. Viimeisimmät laajat Nokian irtisanomiset koettiin Salossa vuonna 2012, jolloin Nokia lakkautti matkapuhelinten kokoonpanotehtaansa ja työnsä menetti yli tuhat henkilöä Nokialta ja sen alihankintayrityksistä. Suurten irtisanomisten seurauksena valtioneuvosto on nimennyt Salon äkillisen rakennemuutoksen alueeksi vuoden 2015 loppuun.

Suuria irtisanomisia ja tuotantoyksiköiden lakkautuksia on Suomessa tutkittu vähän ja näissä tutkimuksissa kiinnostuksen kohteena ovat pääasiallisesti olleet irtisanottujen työntekijöiden selviytyminen ja uudelleen työllistyminen. Työttömäksi jääneille tarjottujen palveluiden hyödyllisyyttä ei ole aikaisemmissa tutkimuksissa juuri selvitetty, ja jos siihen on kiinnitetty huomiota, on tarkastelu jäänyt pinnalliseksi. Pro gradu –tutkielmani on tarkoitus paikata tätä tutkimuksellista aukkoa. Pro gradu –tutkielmassani selvitän, ovatko tarjotut työllistämispalvelut vastanneet tuotantoyksikön lakkauttamisen seurauksena työnsä menettäneiden tarpeisiin. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, miten haastateltavat kehittäisivät työllistämispalveluita paremmin

työttömäksi jääneiden tarpeisiin vastaaviksi nimenomaan äkillisen rakennemuutoksen tilanteessa. Tarkastelen työttömäksi jääneiden tarpeiden ja saatavilla olleiden palveluiden vastaavuutta asiakaslähtöisyyden näkökulmasta. Asiakaslähtöisyyttä tarkastelen neljän eri ulottuvuuden avulla: yksilöllisyys, valinnanvapaus, vuorovaikutus ja osallistuminen. Ulottuvuudet on luotu aikaisemman tutkimuksen pohjalta.

Aineiston kerään haastattelemalla Nokialta ja sen alihankintayrityksistä vuonna 2012 työttömäksi jääneitä. Tarkoitukseni on saada palveluiden koetusta asiakaslähtöisyydestä mahdollisimman monipuolinen kuva, siksi pyrin siihen, että haastateltavani olisivat mahdollisimman erilaisia muun muassa koulutustaustaltaan. Aineiston analysoinnissa tulen käyttämään sisällönanalyysiä. Pro gradu –tutkielmani on osa laajempaa Muuttuva Salo –hanketta, jota toteutetaan Turun yliopiston ja Kelan yhteistyönä.

Perustulo ja työ suomalaisessa keskustelussa

Johanna Perkiö johanna.perkiö@uta.fi Tampereen yliopisto

Perustulosta ja kansalaispalkasta on Suomessa keskusteltu jo yli 30 vuotta. Idea on eri aikoina kytkeyty erilaisiin laajempiin skenaarioihin yhteiskunnan kehityksestä ja tavoiteltavista uudistuksista. Kysymys työn roolista yhteiskunnassa ja yksilön elämässä on aina ollut keskeinen osa perustulokeskustelua.

Esityksessä tarkastellaan sitä, miten kysymys työstä on näyttäytynyt suomalaisessa perustulokeskustelussa eri aikoina. Aineistona käytetään Helsingin Sanomissa käytyä keskustelua kansalaispalkasta ja perustulosta ajalta 1980-2014. Analyysissä selviää, että kansalaispalkan ja perustulon käsitteitä käyttäen on ajettu useita, toisinaan keskenään ristiriitaisiakin tavoitteita liittyen työnteon tapojen ja työmarkkinoiden uudistamiseen. Myös puolustajat ja vastustajat ovat ymmärtäneet perustulon ja työn suhteen olennaisesti eri tavoilla. Yksi keskeinen löydös on se, että käsitys kansalaispalkan tai perustulon roolista työyhteiskunnan osana on muuttunut läpi tarkasteltavan ajanjakson. Tämä muutos on paljolti seurailut yleisempiä sosiaalipoliittisen keskustelun diskursseja ja puheenaiheita. Erityisen voimakas diskurssiivinen muutos tapahtui 1990-luvun laman jälkimainingeissa.

1980-luvulla kansalaispalkka hahmottui Helsingin Sanomien keskustelussa ensisijaisesti vaihtoehtona palkkatyölle. Teknologisen kehityksen ennustettiin vähentävän työvoiman tarvetta tulevaisuudessa, ja kansalaispalkka nähtiin ratkaisuna siirtää osa väestöstä työmarkkinoiden ulkopuolelle erilaisiin yleishyödyllisiin tehtäviin. 1990-luvulla perustulo-termin käyttö yleistyi ja korvasi vähitellen kansalaispalkan. Laman jälkeisen massatyöttömyyden oloissa syntyi ajatus, että matalahkon ”pohjatulon” avulla voitaisiin paremmin kannustaa työttömiä epäsäännöllisiin matalapalkkatöihin. Idea kytkettiin usein laajempiin hyvinvointivaltion uudistustavoitteisiin, joilla pyrittiin lisäämään työn tarjontaa ja joustavoittamaan työmarkkinoita. Vuosituhannen vaihteen jälkeen perustulokeskustessa nousi esiin keskenään kilpailevia diskursseja. Kannustusajattelua haastamaan syntyi ajatus perustulosta keinona parantaa silpputyöläisten neuvotteluvoimaa työmarkkinoilla. Uudemmassa keskustelussa perustulo hahmottui paitsi keinona parantaa työnteon kannustimia ja epäsäännöllisesti työskentelevien toimeentuloturvaa, myös investointina uudenlaisiin työn ja yrittämisen tapoihin.

Itsensätyöllistäjät Suomessa –toimeentulo ja sosiaaliturva

Anna Pärnänen anna.parnanen@stat.fi Tilastokeskus

Suomessa on pitkään käyty keskustelua työmarkkinoiden muutoksesta ja epätyypillisen työn lisääntymisestä. Keskustelu on kiertynyt ennen kaikkea määräaikaiseen ja osa-aikaiseen sekä vuokratyönä tehtyyn työhön. Enenevässä määrin kiinnostusta ovat herättäneet myös yrittäjyyden eri muodot. Erityisesti kiinnostus on kohdistunut yksinyrittäjinä tai yrittäjämäisesti työskentelevien, ns. itsensätyöllistäjien työmarkkina-asemaan.

Työvoimatutkimuksen mukaan itsensätyöllistäjien määrä onkin kasvanut ajanjaksolla 2000–2013 noin 32 000 hengellä. Vuonna 2013 työmarkkinoilla oli noin 152 000 itse itsensä työllistäväää 15–64-vuotiasta. Itsensätyöllistäjillä tarkoitetaan tässä yksinyrittäjiä, ammatinharjoittajia, freelancereita ja apurahansaajia. Itsensätyöllistäjien kohdalla ollaan muun muassa oltu huolissaan siitä kuinka riittävän toimeentulon itsensätyöllistäminen antaa. Niin ikään itsensätyöllistäjien sosiaaliturvassa on nähty puutteita. Tarkastelemme itsensätyöllistäjiä Tilastokeskuksen uuden Itsensätyöllistäjät 2013 -aineiston avulla ja pureudumme toimeentulokysymykseen. Millainen tulotaso itsensätyöllistäjillä on

ja mistä tulot koostuvat? Tarkastelemme myös toimeentulon subjektiivista kokemusta kuten huolta toimeentulon riittävydestä sekä sellaisia ongelmakohtia kuten tulottomia jaksoja ja tulojen epäsäännöllisyyttä. Samalla kysymme miten hyvin sosiaaliturva vastaa itsensätyöllistäjien mahdollisiin toimentulo-ongelmiin.

Aktiivinen työvoimapolitiikka: käytäntö ja tutkimus omilla teillään

Matti Sihto matti.j.sihito@gmail.com Turun yliopisto

Pyrin alustuksessani kartoittamaan, mikä rooli aktiivisella työvoimapolitiikalla (lyh. ATP:lla) voisi nykytutkimuksen mukaan olla työllisyyden hoidossa.

ATP on ollut Suomessa melkoisen kritisoitua politiikkaa 1980- ja 1990 -luvuilla ja vielä viime vuosikymmenelläkin. Myös tehdyt vaikuttavuustutkimukset olivat kriittisiä. Nämä heijastelivat kansainvälisiä näkemyksiä. Niinpä OECD:n työvoimapolitiittisessa suosituksessa vuodelta 1990 esitettiin, että työvoimapolitiikan ei tulisi reagoida työttömyyden välittömään kasvuun vaan sen pitäisi keskittyä pitkän aikavälin rakennepoliittisiin kysymyksiin. Arvio perustui työvoimapolitiikasta saatuihin kielteisiin kokemuksiin ja vaikuttavuustutkimusten vaatimattomiin tai kielteisiin tuloksiin. Ja perustana oli ennen muuta talousteorian näkemys työttömyyskehitykseen puuttumisen kielteisistä vaikutuksista talouden kehitykselle.

Hallitsevassa uusklassisessa taloustieteessä alkoi kuitenkin vahvistua näkemys, että lyhyen aikavälin ongelmilla on pitemmän ajan vaikutuksia (hysteresis). Kun työttömyyden oli annettu kasvaa, ei se ollutkaan tullut alas inflaation laskun myötä vaan oli jämähtynyt korkeammalle tasolle. Työttömyyden kasvun salliminen, varsinkin työttömyyden pitkittyminen, johtaa rakenteellisen työttömyyden kasvuun ja tämä rajoittaa talouden tulevaa kehitystä. Samoihin aikoihin työvoimapolitiittiset vaikuttavuustutkimukset paitsi paranivat tutkimuksellisesti, myös saivat entistä myönteisempiä tuloksia työvoimapolitiikan vaikutuksista.

Hysteresis-ilmio toi esiin työvoimapolitiittisten interventioiden tarpeen: onhan juuri työvoimapolitiikka politiikkaa, joka voi kohdistua pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisyyn. Toisaalta arviointitutkimuksien mukaan työvoimapolitiikka myös pystyy vastaamaan noihin haasteisiin.

Tämä näkyy myös kansainvälisissä politiikkasuosituksissa, esim. OECD:n kehoituksissa työvoimapolitiikan vahvistamisesta.

Suomen aktiivinen työvoimapolitiikka ei ole ollut määrällisesti pohjoismaista vaan keskieurooppalaista tasoa, mitä perustelivat aikoinaan kielteiset arviot. Kehitys työn taloustieteessä ja konkreettisissa arviointitutkimuksissa puoltasivat työvoimapolitiikan uudelleen arviointia ja sen aseman vahvistamista. Paradoksaalista kyllä varsinkin viimeisen kymmenen vuoden aikainen, TEM:n aikainen, kehitys on sinetöinyt tilanteen tai jopa heikentänyt sitä.